

KOMMENTTI

*Vastaava päätoimittaja
Janne Virkkunen,
Helsingin Sanomat*

Sananvapaudesta ei tehdä kompromissia

Minkä tahansa viestimen toimitus joutuu pakostakin reagoimaan muuttuviin olosuhteisiin ja ympäristössä tapahtuviin muutoksiin. Muhammed-piirroksista alkanut tapahtumaketju oli viestimille erittäin tervetullut, sillä se pakotti journalistit eri toimituksissa miettimään suhdettaan sananvapauteen ja uskontojen kunnioittamiseen, ja kuten Anssi Männistö hyvin sanoo, punnitsemaan suhtautumistaan länsimaisen ja islamilaisen sivilisaation kohtaamiseen.

Muhammed-karikatyyrit olivat eräässä mielessä parasta, mitä vakavasti otettavalle laatujournalismille on viime vuosina tapahtunut.

Mielestäni viestimillä oli kolme vaihtoehtoa suhtautua Muhammed-karikaatyyrien julkaisemiseen. Vaihtoehto yksi oli julkaista kuvat ja sanoa, että teemme sen tukeaksemme tanskalaisen Jyllands-Postenin oikeutta julkaista piirroksia. Toinen vaihtoehto oli julkaista kuvat ja sanoa, että ihmisillä on oikeus tietää, mistä on kysymys. Kolmas vaihtoehto

oli jättää kuvat julkaisematta, mutta selostaa asiat ja tapahtumat tarkasti.

Helsingin Sanomissa valittiin kolmas vaihtoehto, ja kuten Männistökin osoittaa, se oli suomalainen ratkaisumalli. Eikä vain suomalainen malli, sillä samaa noudatettiin yleisesti myös esimerkiksi Ruotsissa ja Britanniassa.

Kuvia piirroksista kuitenkin julkaistiin uutispalstoilla, mikä tapahtui myös Helsingin Sanomissa. Lehdessä julkaistiin uutiskuva Saksasta, jossa muslimi myy kioskissa Die Welt -lehteä, jonka etusivulla on turbaanipäinen profeetta Muhammed.

Helsingin Sanomissa keskustelu oli vilkasta ja päätöksenteko rivakkaa, kun asian eteen jouduttiin. Toimituksen johto, päätoimittajat ja toimituspäälliköt, vastaavan päätoimittajan johdolla määrittivät suhtautumisen kuvien julkaisuun ja ratkaisu perusteltiin aamun uutiskokouksessa, johon lehden toimitusten esimiehet osallistuivat. Asiasta keskusteltiin kokouksessa jonkin verran. Olihan itse tapaus erittäin mielenkiintoinen paitsi uutistapahtumana myös – ja aivan erityisesti – journalistiselta kannalta.

Tietenkin luin tyytyväisenä Männistön arvioita siitä, että Helsingin Sanomat oli median monipuolisin tutkittuista sanomalehdistä. HS oli myös kattavin, sillä piirrosasiaa tarkasteltiin pääkirjoitussivun ohella lehden eri osastoilla, laajasti mm. kulttuurin sivuilla, mutta myös sunnuntain erikoissivuilla ja tietenkin ulkomaan uutissivuilla.

Pidän kiinnostavana Männistön tapaa luokitella eri lehdet nelikenttään. Siinä on tavoitettu lehtien välillä yllättävän paljon eroja. Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa pidettiin esillä keskeisesti sananvapautta, sillä se on Muhammed-

jutun yksi ja tärkeä ulottuvuus. Sananvapaudesta ei pidä tehdä kompromisseja. Se tie on loputon.

Helsingin Sanomat halusi puolustaa oikeutta julkaista, vaikka lehti ei pitänyt Jyllands-Postenin ratkaisua viisaana. Meille kuitenkin Muhammed-kohun yksi puoli oli erittäin keskeinen ja journalismin kannalta myös vaarallinen, minkä takia sananvapaus toimituksellisenä linjanvetona nimenomaisesti korostui.

Kiistassa oli kysymys myös siitä, kuinka pitkälle annetaan eräänlaisen itsesensuurin vaikuttaa siihen tapaan, jolla islamilaisia maita käsitellään länsimaisessa mediassa. Korostimme tätä vaaraa ja pidimme tärkeänä, että näitäkin yhteiskuntia voidaan käsitellä samoin journalistisin kriteerein – satiiri ja ironia mukaan lukien – kuin muitakin yhteiskuntia.

Jostakin syystä tämä näkökulma ei heijastu sen paremmin Anssi Männistön kuin Risto Kuneliuksenkaan kirjoituksissa.

On makuasia, kuinka paljon uskonnollisia tunteita ja niihin suhtautumista olisi pitänyt käsitellä myös Helsingin Sanomissa. En osaa arvioida edes näin jälkikäteen.

Erittäin hyvä on Kuneliuksen oivallus siitä, että olisi pitänyt analysoida vielä selvästi enemmän tanskalaista yhteiskuntaa ja sen suhtautumista islamilaiseen vähemmistöön ja Jyllands-Postenin omaa journalistista maahanmuuttajalinjaa. Istuuhan Tanskan vähemmistöhallitus nimenomaan sen puolueen varassa, jonka asenne tällaisiin maahanmuuttajavähemmistöihin on kaikkein rankin.

Männistö käsittelee lehtien eroja myös siinä, kuinka ne korostavat ”jul-

kaisutoiminnan vastuullisuutta”. Myönnän, että olen näissä asioissa hieman yliherkkä. Jos poliitikot puhuvat ja kiittelevät tiedotusvälineitä vastuullisuudesta julkaisutoiminnassa, hälytysvalojen pitää syttyä.

Kauhistuinkin, kun näin Britannian silloisen ulkoministerin Jack Strawn kiittävän brittimedian vastuullisuutta, kun media ei julkaissut karikatyyreja. Yhtä lailla kauhistuinkin, kun pääministeri Matti Vanhanen pyyteli anteeksi internetissä julkaistuja karikatyyreja.

Helsingin Sanomille riitti sen seikan sanominen, että julkaisemiseen oli oikeus. Useinhan median epäkiitollinen tehtävä on joutua puolustamaan myös sellaisia asioita ja julkaisupäätöksiä, joita ei missään nimessä itse tekisi.

Varmaa on, että profeetta Muhammedia esittävien karikatyyrien julkaiseminen ja siitä seurannut massiivinen uutisyöry ovat tehneet kaikille meille selväksi, ettei ole enää mitään kansallista, saati kansakunnan pienen osan, julkisuutta. Kaikki on reaaliaikaisesti internetissä, ja jokainen voi milloin tahansa joutua vastaamaan sellaisista julkaisupäätöksistä, joiden aiheuttama kohu olisi vanhassa maailmassa rajoittunut oman kansakunnan tai sen pienen osan julkisuudeksi.

Journalistien on tässä uudessa maailmassa oltava entistäkin valppaampia miettiessään suhtautumistaan ajassa oleviin ilmiöihin. Hyvä ja kriittinen voi olla myös sellainen journalisti, joka suhtautuu ymmärtäväisesti kulttuurillisiin ja uskonnollisiin eroihin. Niitä eroja voi olla tulevaisuudessa enemmän, kuin olemme tähän asti oppineet näkemään, kokemaan ja ymmärtämään.